

TÜRK VE MISIR MİTOLOJİLERİNDE HAYVANLAR

Alaa Abdelghafar Mohamed Hassabo KABEL*

Öz

Mitoloji, toplumların temel değerlerini, bilgi birikimlerini ve dini inançlarını yansıtan, geçmişten günümüze uzanan anlatılar bütünüdür. Farklı kültürler ve dönemler boyunca yayılan bu mitler, sıklıkla hayvanlar etrafında şekillenmiştir. Hayvan kültürleri, ilkel dinlere dayanmış ve zamanla bu kültürler, kanatlı ve memeli birçok hayvanı kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu kutsal hayvanların izleri, kutsal kitaplara dayanan dinlerde dahi hâlâ gözlemlenebilmektedir. Bu çalışmada yerli ve yabancı dildeki kaynaklardan elde edilen bilgiler; hayvan türlerine göre sınıflandırılarak analiz edilmiştir. Bu sınıflandırma; sürüngenler, kanatlılar ve memeliler olmak üzere üç ana başlıktan oluşmaktadır. Her kategoride ilgili hayvan türleri hakkında detaylı bilgilere Türk ve Mısır mitolojisi kapsamında yer verilmektedir. Tarih boyunca pek çok kültürde; özellikle Türk ve Mısır mitolojilerinde kartal güç, kudret ve asaletin simgesi olarak görülmüş aynı zamanda hükümdarlıkla özdeşleştirilmiştir. Benzer şekilde, köpeklerin insanlara karşı gösterdikleri sadakat ve sevgi nedeniyle kutsal sayıldıkları düşünülmüştür. Dini düşüncenin gelişim aşamalarından biri olan animizm döneminde, tanrısal varlıkları hayvan formlarıyla tasvir edilmiştir. Bu dönemde hem güçlü ve yırtıcı hayvanlar hem de sevimli ve daha zayıf olanlar kutsal olarak kabul edilmiştir. Örneğin Türk mitolojisinde koyun, bolluk, bereket ve güç sembolü olarak görülmüştür. Mısır mitolojisinde ise kediler bilhassa kadınlar ve çocuklar arasında hastalıklardan ve kötü ruhlardan koruyucu bir sembol olarak değerlendirilmiştir. Bu örnekler, hayvanların her iki toplumun inanç sistemindeki önemli rolünü göstermektedir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere, Türk ve Mısır mitolojilerinde hayvanlar önemli bir yere sahiptir ve toplumların inanç sistemlerinde kesin bir rol oynamıştır. Bu çalışmada, Türk ve Mısır mitolojilerinde yer alan hayvan sembollerinin özellikleri nitel bir yaklaşım esas alınarak yapılandırılmıştır. Konuyla ilgili kaynakların bulunması, incelenmesi ve yorumlanması amacıyla kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve araştırmanın amacına uygun olarak doküman inceleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmanın temel amacı, her iki mitolojideki hayvan mitlerini karşılaştırmalı bir yöntem çerçevesinde incelemektir. Bu bağlamda, her iki mitolojideki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyabilmek için öncelikle mitoloji kavramı ele alınmıştır. Türkler ve Mısırlıların, binlerce yıllık tarihinde pek çok mitolojik hayvan yer almaktadır. Ancak, bu çalışmada tüm mitolojik hayvanlara yer verilmesi mümkün olmadığından her iki kültürün coğrafyasında en çok karşılaştıkları ve hayatlarını doğrudan etkilemeleri bakımından yılan, kartal, şahin, güvercin, kaz, kurt, köpek, aslan, geyik, kedi, boğa ve koç ele alınmıştır. Bu çalışmada, Türk ve Mısır halkları için söz konusu hayvan mitlerinin taşıdığı sembolik anlamlar, algılanışlarındaki benzerlikler ve farklılıklar örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk, Mısır, mitoloji, hayvan, işlev.

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Samsun/Türkiye, alaa.abdelghafar411@gmail.com, ORCID: 0009-0004-5995-6645.

ANIMALS IN TURKISH AND EGYPTIAN MYTHOLOGY

Abstract

Mythology is a collection of narratives that reflect fundamental values, accumulated knowledge, and religious beliefs of societies, extending from the past to the present. These mythologies reveal people's answers to existential questions, values, and cultural heritage. These myths spread across various cultures and eras and frequently revolve around animals. Animal worship has roots in primitive religions. Over time, this worship resulted in cults that expanded to include many winged and mammal animals. Traces of these sacred animals can still be observed even in religions based on holy books. In this study information derived from the Turkish language, and foreign sources has been classified and analyzed according to the animal types. This classification is divided into three main categories: reptiles, birds, and mammals. Each category provides detailed information about the relevant animal types and includes comparative analysis. Animals such as lions, eagles, dogs, and cats, common in Turkish and Egyptian cultures, were considered sacred because of their similar characteristics. Throughout history, the eagle has been seen as a symbol of power, strength, and nobility in many cultures, mainly Turkish and Egyptian mythology, and has often been associated with sovereignty. Similarly, dogs were considered sacred because of their loyalty to and affection for humans. During the animism period, one of the fundamental phases in developing religious thought, people tended to depict divine beings in an animal form. This era considered strong, predatory, tamed, and weak animals sacred. For instance, in Turkish mythology, sheep symbolize abundance, fertility, and strength. In Egyptian mythology, cats are considered guards against evil spirits and illnesses, particularly for women and children. These examples illustrate animals' prominent role in both societies' belief systems. These examples highlight the significant role of animals in Turkish and Egyptian mythologies and their definitive place in their respective belief systems. This study adopts a qualitative approach to analyze animal symbolism in Turkish and Egyptian mythologies. A literature review and document analysis method was employed to examine the sources. The main objective of this study is to investigate animal myths within a comparative framework. Accordingly, the concept of mythologies is first examined from a universal perspective to highlight the similarities and differences between these mythologies. Over thousands of years, Turks and Egyptians have included numerous mythological animals. However, since including all mythological animals in this study is not feasible, it focuses on animal symbols such as the snake, eagle, hawk, pigeon, goose, wolf, dog, lion, deer, cat, bull, and ram, which stand out due to their geographical prevalence and impact on social life in both cultures. Within this framework, the symbolic meanings of these animal myths for Turkish and Egyptian societies, as well as their similarities and differences in perception, have been examined and illustrated with examples.

Keywords: Turkish, Egyptian, mythology, animal, function.

Giriş

Mitler, evrenin, dünyanın, insanların, hayvanların, bitkilerin, eşyaların, kısaca hayatın menşesine dair eski devirlerde yaşayan ilkel insanların tasavvurlarını ihtiva eden, içerisinde olağanüstü olaylar ve varlıklar barındıran ve geçerli olduğu toplumlarda kendisine kutsallık atfedilen metinler ve düşüncelerdir.

Mitoloji terimi ise, eski Yunanca "mythos" (duyulan söz veya öykü) ve "logos" (konuşma) kelimelerinden türetilmiştir. Mitos (mytos), ilkel toplumların evreni, dünyayı ve çevrelerinde meydana gelen doğa olaylarını anlamlandırma ve açıklama gereksiniminden doğmuş; bu olayları kişileştirerek belirli kavramlar veya düşüncelerle ilişkilendiren anlatılardır (Necatigil, 2002: 13). Mitoloji kelimesinin kısaltması mit sözcüğüdür. Mit terimi, Türkçeye Batı dilleri aracılığıyla girmiştir ve Osmanlıca'da "üstûre" ve "esâtîr" olarak karşılık bulmuştur. Arapça kökenli olan esâtîr kelimesi, "efsane" anlamına gelen "üstûre" kelimesinin çoğulu olup, doğa güçlerinin olağanüstü varlıklar şeklinde tasvir edildiği, hayal gücüne dayalı hikâyeleri ifade eder (Ekici vd., 2023: 290). Mit, kutsal bir öykü olup en eski zamanlara, yani (başlangıçtaki) mitolojik döneme ait bir olayı konu alır. Temelde bir yaratılış öyküsü olan mit, varlıkların veya olguların nasıl ortaya çıktığını ve varlık kazandığını açıklar (Eliade, 2001: 16). Oluşan mitler, farklı kültürler ve dönemlerde dolaşarak geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.

Mitoloji, belirli bir toplumun tanrılarına ve efsanevi kahramanlarına dair yaygın ve bilinen mitleri inceleyen bir bilim dalıdır. Mit, dünyanın ve yaşamın kökeni, doğa olayları, tanrılar, efsanevi kahramanlar ve ruhlarla ilgili, insanlığın en eski tasavvur ve düşüncelerini yansıtan anlatılardır. "Mitoloji; en eski, geleneksel 'toplumsal harita', insan, tabiat ve hayatla ilgili nesiller boyunca işlenmiş 'kültürel kodlar'dır" (Kaya, 2015: 21).

Mitoloji, eski toplumlarda bir tür eğitim sistemi olarak değerlendirilebilir. Günümüzde, en gelişmiş toplumların bile kendilerine ait mitleri olduğu gözlemlenmektedir. Her milletin kendine özgü bir mitolojisi bulunmaktadır. Bu mitolojiler, bir toplumun temel değerlerini, bilgi birikimini ve dini inançlarını yansıtmaktadır.

1. Türk Mitolojisi

Bin yıl önce tek tanrılı İslam dinini kabul eden ve pagan dönemi gelenekleriyle bağını koparan bir halkın mitolojisini incelemek oldukça zordur. Ancak Türk mitolojisi, farklı kültürel süreçlerin ve kökenlerin etkisiyle şekillenmiş bir bileşimdir (Boratav, 2012: 9). "Türk mitolojisi" kavramı, geçmişten günümüze dek tüm Türk boylarının mitlerini, efsanelerini ve destanlarını kapsamaktadır. İnsan kimliği, mensubu olduğu millete göre şekillenmektedir. Her medeniyetin karakterini ve yaşam tarzını belirleyen kültür, kendine has niteliklere sahiptir ve bu kültür, destanlar ve hikâyeler aracılığıyla dönemin edebi anlatılarında ve sanatsal sembollerinde kendini gösterir (Özkartal, 2015: 84).

Türkler, yüzyıllar boyunca kendi kültür ve kimliklerini koruyarak köklü bir geçmişe sahip kadim bir millet olduklarını kanıtlamaktadır. Göçebe yaşam tarzları sayesinde dünyanın dört bir yanına yayılan Türkler, birçok kültür ve medeniyetle tanışmış ve etkileşimde bulunmuştur (Tansü ve Güvenç, 2015: 204).

Eski Türkler, anlamlandıramadıkları doğa olayları hakkında çeşitli anlatılar ve efsaneler yaratmışlardır. Efsaneler ve destanlarda doğal varlıkların mitolojik unsurlar olarak tasvir edilmesi, onların dünyayı bu şekilde algılamalarının bir sonucudur.

2. Mısır Mitolojisi

Efsaneler denildiğinde, Yunan mitolojisi genellikle ilk akla gelen örnek olsa da, bu efsanelerin ilk örneklerine Mısır'da rastlanır (Sezer, 2014: 6). Mısır mitolojisi, tarihin derinliklerine dayanır ve insanlığın erken dönemlerindeki kültürel ve dini uygulamaların önemli bir yönünü temsil eden zengin bir mirasa sahiptir.

Mısır mitolojisi, Antik Çağlarda ortaya çıkmış ve daha sonra diğer kültürlerle ilham veren bir dizi mitologem (mit motifleri) içerir. Bu mitler, diğer kültürlerden farklı olarak, tarih öncesi ve

tarihsel dönemler arasındaki evrimsel süreçte güçlerin insan formuna dönüşümünü içeren özelliklerle belirgindir. Bu süreç, tanrıların insan formlarına dönüşmesiyle karakterize edilir (Şahin, 2023: 80).

Mısır mitolojisi sadece bir dinî inanç sistemi olarak değil aynı zamanda kültürel ve siyasi bir yapı taşı olarak da Mısır toplumunda önemli bir yer tutmuştur. Bu mitolojik yapı, özellikle kralların yönetiminde çok önemli bir rol oynamıştır.

3. Karşılaştırmalı Olarak Türk ve Mısır Mitolojilerinde Hayvanlar

Hayvan kültü, kökenini ilkel dinlerden alır. Zamanla bu külte, kanatlı ve memeli pek çok hayvan dahil olmuştur. Hatta gelişmiş, kutsal kitaplara dayanan dinlerde bile bazı kutsal hayvanların etkileyici izleri görülmektedir (Uraz, 1994: 142). Animizmde, tüm varlıkların bir ruha sahip olduğuna inanmayı içermektedir. Animistlere göre, canlı ya da cansız her şey bir ruh barındırır. Hayvanların tanrılaştırılması da bu animist inançtan kaynaklanmaktadır (Uraz, 1994: 215).

Türk kültüründe hayvanlar önemli bir rol oynamış ve çoğu zaman kutsal kabul edilmiştir. Mitolojik sembollerin çoğu, hayvan biçiminde tasvir edilmiştir. Türkler binlerce yıldır karşılaştıkları çeşitli hayvan türlerine farklı anlamlar yüklemişlerdir. Bu anlamlar zamanla değişse de birçok hayvan hâlâ kutsal olarak kabul edilmekte bazılarının uğursuzluk getirdiğine inanılmakta ve bazıları ise uğurlu sayılıp aile bireyleri gibi görülmektedir. Türk mitolojisinde tanrı her zaman özel bir konumda yer almış, diğer varlıklar ise tanrının elçileri, onun kutsadığı veya yarattığı varlıklar olarak kabul edilmişler ve her zaman saygı görmüşlerdir. Hayvan sembolleri gök, yer ve yeraltı dünyaları olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmaktadır. Göksel varlıklar genellikle yüksek bir gücü temsil ederken, yeryüzünde yaşayan varlıklar tanrının elçileri olarak kabul edilmekte; yeraltında bulunan varlıklar ise çoğunlukla kötü ruhlarla ilişkilendirilmektedir (Demirci, 2020: 4).

Eski Mısır toplumunda hayvanlar, insanların günlük yaşamında doğrudan hizmet eden veya koruyucu rol oynayan önemli varlıklar olarak kabul edilmiştir. Mısırlılar, bu hayvanları yalnızca bedensel varlıklar olarak değil aynı zamanda içlerinde barındırdıkları gizemli ruh nedeniyle de kutsal saymışlardır. Bu hayvanlar, tanrıların somutlaşmış halleri olarak görülmüş ve büyük gizemli tanrının gücünün bir yansıması olarak düşünülmüştür (Abu El-Hamd, 2017: 1). Bu nedenle, Mısır toplumunun inanç ve ritüellerinde hayvanların geniş bir şekilde tasvir edilmiş, özellikle de mezar sanatında öne çıkan bir nitelik olmuştur. Bu durum, Antik Mısır inançlarına göre, hayvanların ahirette de benzer bir rol oynamaya devam edeceği inancından kaynaklanmaktadır (Fahim, 2014: 301). Çalışmada yerli ve yabancı dildeki kaynaklardan elde edilen bilgiler; hayvan türlerine göre tasnif edilerek sürüngenler, kanatlılar ve memeliler başlıkları altında toplanmıştır. Bu başlıklarda, her hayvan türü hakkında bilgiler ve karşılaştırmalı yorumlar yer almaktadır.

3.1. Sürüngenler

3.1.1. Yılan

Antik Çağlardan itibaren birçok medeniyet tarafından sembolik açıdan önemli bir yere sahip olan yılan, dış ve iç özellikleriyle farklı anlamlar taşımaktadır. Türk ve Mısır mitolojilerinde yılan, zehirli yapısı ve sessizliğiyle suikast gibi kavramlarla ilişkilendirilirken deri değiştirme yeteneği sayesinde yaşam döngüsü, yenilenme ve yeniden doğuşun simgesi olarak kabul edilmiştir.

Türk mitolojisinde yılan, ejderha ile akraba olarak görülür ve On İki Hayvanlı Türk Takviminde yer alan hayvanlardan biridir (Roux, 2011: 139). Evrenin karşıt güçlerini temsil ettiği düşünülen yılan, kuvvet ve yiğitlik gibi özelliklerin sembolüdür (Öztaş, 2021: 86). Türk mitolojisinde yılan, ak renkte Gök tanrısı, kara renkte ise yeraltı tanrısını temsil ettiğinden yeraltı hayvanı olarak kabul edilmiştir (Tansü ve Güvenç, 2015: 216). Şamanist inançlarda yılanlar, şamanın gökyüzü ve yeraltındaki yolculuklarında yardımcı koruyucu ruh hayvanları olarak görülür. Ayrıca, Altay yaratılış mitinde yasak meyveleri korumakla görevli iki hayvandan biri olarak geçer. Bu anlatılarda, yılanın içine şeytanın girdiği ve tanrının bu nedenle yılanı şeytanın kendisi olarak tanımladığı anlatılır. Yeraltı tanrısı Erlik'in kılıcı da yılan olarak tasavvur edilmiş ve yeraltı dünyasının sembollerinden biri olarak kabul edilmiştir (Aksüt Çobanoğlu, 2017: 29).

Benzer bir durum Mısır mitolojisinde de görülmektedir. Yılan, yeraltı dünyası ve dünyevi unsurlarla ilişkilendirilen cehennemi bir sembol olarak kabul edilmektedir. Yılan, hem koruyucu hem

de tehlikeli bir varlık olarak değerlendirilmekte; tanrıları ve insanları koruma işlevinin yanı sıra onlara saldırarak zarar da verebilmektedir (Thibaud, 2004: 103). Mısır mitolojisinde yılan, güneş tanrısı Ra'nın düşmanı olarak bilinen Apofis (Apapa) aracılığıyla kaos ve karanlığın sembolüdür. Ancak, Ra'nın yeraltı seyahatlerinde ona eşlik eden ve koruyucu bir rol üstlenen Mehen gibi yılan figürleri de vardır (Armutak, 2013: 146). Mitolojide yılan genellikle insanlar tarafından kontrol altına alınmış bir varlık olarak tasvir edilmiştir. Türk ve Mısır mitolojilerinde yılan figürü, benzer sembolik anlamlar taşıırken, kültürel inançlar ve mitolojik çerçevelere göre farklı şekillerde yorumlanmıştır. Ayrıca, her iki kültürde de yılan hem koruyucu hem de tehditkâr bir varlık olarak kabul edilmektedir.

3.2. Kanatlılar

3.2.1. Kartal

Kartal; kızıl siyah tüyleriyle tanımlanan, iri ve güçlü bir yırtıcı kuş olarak bilinir ve genellikle yuvasını yüksek kayalıklara kurar. Kartal, birçok ilkel toplumda güneşin kendisi ya da onun yaratıcısı olarak kabul edilir ve ölenlerin ruhlarını öbür dünyaya taşıdığına inanılırdı. Ayrıca, kartalın geleceği haber verdiği düşünülmüştür (Armutak, 2013: 150). Tarih boyunca pek çok kültürde güç, kudret ve asaletin simgesi olarak kabul edilen kartal, hükümdarlıkla özdeşleştirilmiş ve birçok toplumda hükümdarlarla kartal arasında bir bağ oluşmuştur.

Türk mitolojisinde, kartal figürü sıklıkla görülür ve gök ile yer arasındaki iletişimi sağlayan bir elçi olarak kabul edilir. Aynı zamanda güç, erki ve bazı boyların atası olma özellikleriyle dikkat çeker (Ezer Yeşilova, 2019: 33). Kartal, yılanın baş düşmanı olarak kabul edilir (Akpınar, 2022: 77). Orta Asya'nın eski inançlarında ise kartal, yeniden doğuşu, sonsuz yaşamı, ölümsüzlüğü ve güneşin doğuşunu simgelemektedir (Öztaş, 2021: 58). Ayrıca, şaman inancında önemli bir yere sahiptir. Bir Buryat anlatısına göre başlangıçta sadece batıda tanrılar, doğuda ise kötü ruhlar yaşamaktadır. Tanrılar insanları yaratıp, insanların mutlu bir yaşam sürdüğü yere hastalık ve ölümle savaşmak üzere bir şaman göndermeye karar vermişlerdir. Kartal, tanrılar tarafından bu göreve gönderilmiştir ancak insanlar kartalın dilini anlamamış ve ona güvenmemişlerdir. Kartal, tanrılardan insanlara bir Buryat şaman göndermelerini ya da konuşma yetisi vermelerini istemiştir. Tanrılar, kartal konduğunda şamanlık yetisi vermesi için ilk karşılaşacağı kişiye talimat vermiş ve bu şekilde kartal, bir kadınla çiftleşmiş ve doğan erkek çocuk ilk şaman olmuştur (Tansü ve Güvenç, 2015: 212).

Mısır mitolojisinde ise kartal, hükümdarlık ve tanrısal koruma ile bağdaştırılmıştır. Eski Mısır'ın popüler dininde, kartal başlı tanrıça olan "Nekhbet" doğum ve korunma ile ilişkilendirilirdi (Armutak, 2013: 150). Firavun'un koruyucusu sayılan Nekhbet, koruma sembolü olarak daima kanatları açık olarak tasvir edilmiştir. Bu kartal genellikle firavunun tacının arkasında görünürdü. Ayrıca, Mısır kültüründe güneş tanrısı bir kartal olarak tasvir edilirdi.

Türk ve Mısır mitolojilerinde kartal, kutsal ve güçlü bir figürü olarak kabul edilmiş aynı zamanda koruyucu bir varlık olarak tasvir edilmiştir. Güneş ve yeniden doğuş kavramlarıyla bağlantılı olması, iki kültürde benzer anlamlar taşıdığını göstermektedir. Ancak, bu ortak özelliklere rağmen, iki mitoloji arasında bazı temel farklılıklar bulunmaktadır. Türk mitolojisinde kartal, şamanizmin önemli bir unsuru ve boyların atası olarak görülürken, Mısır mitolojisinde hükümdarlık ve tanrısal korumanın bir sembolü olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, Türk kültüründe kartal, doğrudan insan yaşamına müdahale eden bir varlık olarak anlatılırken, Mısır kültüründe firavunların ve tanrıların koruyucusu olarak tasvir edilmiştir. Dolayısıyla, kartal her iki mitolojide de kutsal ve güçlü bir varlık olarak yer alsa da, farklı kültürel ve dini bağlamlarda yorumlanmıştır.

3.2.2. Şahin

Şahin, kancaya benzeyen gagası ve güçlü, keskin pençeleriyle karakterize edilen bir yırtıcı kuş türüdür. Uçma hızı ve gücü, şahini diğer kuşlardan ayıran özellikler arasındadır. Türk ve Mısır mitolojilerinde şahin, kutsal kabul edilen ve saygı gören bir figürdür. Her iki kültürde de gökyüzüyle bağlantılı bir varlık olarak görülmüş, koruyucu ve güçlü bir sembol olarak kabul edilmiştir.

Türk kültüründe av için kullanılan kuşlar arasında şahin de önemli bir yer tutar. Türk mitolojisinde kahramanın yardımcısı olan koruyucu bir güç ve bir türeme sembolü olarak görülmektedir. O, kendisinden türeyişin olduğu bir hayvan-ata ya da hayvan-anadır. Bu nedenle de bir töz olarak kabul edilmektedir (Çoruhlu, 2019: 86).

Türk mitolojisinden farklı olarak Mısır mitolojisinde şahinlere tapınma, bu kültürün en eski dinî uygulamalarından birini oluşturmuş ve gök tanrıçasıyla ilişkilendirildiği ya da güneş tanrılarından Horus ya da Ra gibi figürlerin sembolü olarak kabul edilmiştir (Thibaud, 2004: 165). Güneşe doğrudan bakabilen tek kuş olup, ona doğru süzülerek uçar (Thibaud, 2004: 211). Her iki mitolojide de şahin, kutsal ve güçlü bir figür olarak görülse de, farklı anlamlarla yorumlanmıştır. Türk mitolojisinde şahin, türeme ve koruyuculuk kavramlarıyla ön plana çıkarken, Mısır mitolojisinde hükümdarlık ve tanrısal güçle özdeşleştirilmiştir. Bu durum, şahin sembolünün farklı kültürel ve dini bağlamlarda değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

3.2.3. Güvercin

Güvercin, beyaz renginden dolayı sevginin ve barışın simgesi olarak kabul edilmektedir. Her iki kültürde de güvercin, insanlar arasında iyilik ve huzur getiren bir sembol olarak yer almaktadır. Türk mitolojisinde, güvercin figürü genellikle ruhun sembolü olarak kabul edilirken, Mısır mitolojisinde daha çok iyi haberler getiren bir kuş olarak kabul edilmektedir. Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânü Lugâti't-Türk adlı eserinde, kuşlar talihin simgesi olarak yer alır (Ezer Yeşilova, 2019: 35). Mısır mitolojisinde ise güvercinlerin dört bir yöne salındığında, ülkeye ve tanrılara iyi haberler ya da müjde getireceğine inanılmıştır (Armutak, 2013: 149).

Türk mitolojisinde şaman inancına göre, ölen kişinin ruhunun kuşlar tarafından göğe taşındığına inanılır. Anadolu'da, kuşlar arasında özellikle güvercin, mübarek ve değerli bir varlık olarak kabul edilmekte ve cenneti simgelemektedir (Öztaş, 2021: 52). Ayrıca, Antik Çağlardan beri haberci kuş olarak kullanılan güvercinin, seher vaktinde ötmesinin bereket getirdiğine inanılır. Bu inançlar, güvercin sadece haberci bir kuş olmasının ötesinde, manevi bir anlam taşıdığını göstermektedir. Her iki kültürde güvercini haberci olarak kabul edilmekte ve ona büyük bir saygı gösterilmektedir.

3.2.4. Kaz

Türk ve Mısır mitolojilerinde kaz, önemli bir sembol olarak kabul edilmekte ve yaratılış sürecinde belirleyici bir rol üstlenmektedir. Türk mitolojisinde kaz, güneşin doğuşunu müjdeleyen bir elçi ve tan kuşu olarak görülürken (Uslu, 2016: 24), Mısır mitolojisinde kaz, tanrı Ra'nın doğuşunu ve evrenin oluşumunu simgelenmektedir.

Türk mitolojisinde kaz ve kuğu, çok zeki ve bilge kuşlar olarak kabul edilir. Budist Türklerin inançlarında etkili olan kaz ve kuğu gibi kuş türleri, Türklerde mutluluğu ve beyliği temsil etmenin yanı sıra önemli semboller olarak görülür. Ayrıca, kaz, tek başına erkekliği de simgeler. Kaz figürü, Radloff'un derlediği Altay yaratılış mitinde de karşımıza çıkmaktadır (Öztaş, 2021: 63). Bu mitte yaratılış sürecinde kara kaz, insanı ve yaratıcı olan tanrıyı simgelemektedir. Mitte şu ifadelerle aktarılmıştır: “Evvelce sadece su vardı; yer, gök, ay ve güneş yokken tanrı (Kutlay) ile bir ‘kişi’ vardı, bunlar kara kaz şekline bürünerek su üzerinde uçuyorlardı” (Çoruhlu, 2002: 64).

Evrenin oluşumu, Eski Mısır mitolojisinde tanrı Ra'nın ilk biçimiyle ilişkilendirilir. Mitolojik anlatıya göre, evren başlangıçta Nil nehri çamurlarından oluşmaktadır. Zamanla, bu çamurlu su azalıp kurumaya başladı ve sonunda bir ada oluştu. Ada üzerinde bir yumurta bulunuyordu. Bu yumurta, bir süre sonra çatlayarak içinden bir kaz çıkardı. Hemen uçmaya başlayan bu kaz, tanrı Ra olarak tanımlanır. Ra'nın uçuşması, karanlığı yok ederek adada canlı yaşamının başlamasını sağladı. Tanrı Ra, daha sonra bitkileri, hayvanları ve insanları yarattı (Armutak, 2013: 151). Her iki mitolojide de kaz, yaratılışın başlangıcına dair önemli bir figür olarak görülmektedir. Ancak, Türk mitolojisinde kaz, toplumsal ve kültürel bağlamda daha geniş anlamlar taşıırken, Mısır mitolojisinde daha çok tanrısal ve evrensel bir yaratılış figürü olarak öne çıkmaktadır. Bu fark, her iki kültürün mitolojik anlatımlarındaki bakış açılarını ve sembolizmin farklı kullanımını ortaya koymaktadır.

3.3. Memeliler

3.3.1. Kurt

Kurt figürü, Türk milletinin önemli sembollerinden biridir. Devlet ve hükümdarlık gibi önemli niteliklerin bir sembolü olarak görülmüştür. Kurt; üstünlük, yiğitlik ve büyüklüğü sembolize eder. Türk mitolojisinde de iki yüzlü olarak kabul edilir. İlahi bir yüzü olmasına rağmen, kötü, hırsız ve

güvenilmez bir yanı da bulunmaktadır (Öztaş, 2021: 76). Genel olarak, kurt, topluluğun yol göstericisi, kahramanlara yardımcı, kurtarıcı ve cesaretli bir hayvan olarak kabul edilmektedir. Buna karşılık Mısır mitolojisinde kurt; daha çok aydınlanma, yol gösterme ve kraliyet gibi olumlu niteliklerle özdeşleştirilmiştir. Öyle ki, kraliyet asalarının tepesi genellikle bir kurt başıyla süslenmiştir. Ayrıca Mısır'da, tanrı Horus'a "Kapalı Kapıları Açan Kurt" olarak anılmıştır (Thibaud, 2004: 155).

Türklerde kurt öldürmenin iyi olmayacağına, uğurlu ve şifa verici bir hayvan olduğuna inanılmıştır. Kurt, Dede Korkut hikâyelerinde de birçok yerde geçmektedir; hatta Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması destanında "Kurt yüzi mübarekdür" (kurt yüzü mübarektir) ifadesi yer almaktadır (Ergin, 1994: 101). Ayrıca kurt, Türk destan ve efsanelerinde sıklıkla odak noktası olarak kullanılmıştır. Atik, enerjik ve güçlü bir hayvan olarak kurt, Türklerin yaşam mücadelesi ve savaş gücünün bir simgesi olarak gösterilmiştir.

Göktürk mitlerinde, Türklerin bir dişi kurttan türediği belirtilmiştir (Ögel, 2010 : 26). Uygur Türklerinde ise erkek kurtların kutsal varlıklar olarak kabul edildiği ifade edilmektedir. Örneğin, Uygur Türklerinde kutsal bir varlık olan erkek kurt mitinde, kağanın iki kızının tanrı ile evlenmek amacıyla dağın başına bırakıldığı ve bir iri erkek kurdun gözüktüğü, kızların birinin bu kurtla evlenerek Uygur halkının türediği anlatılmıştır (Demirci, 2020: 15).

Türk mitolojisinde kurdun farklı renklerinin kozmolojik unsurlara bağlı olarak değerlendirildiği belirtilmiştir. Ak kurt, genellikle gök unsurunu temsil ederek saflık, temizlik ve erdemi simgelerken al kurt şiddeti ve yer unsurlarını, kara kurt ise karşı konulamaz güç ile yeraltı unsurlarını temsil etmiştir (Çoruhlu, 2002: 136). Bu tür detaylar Mısır mitolojisinde doğrudan yer almasa da, kurt figürü orada da güçlü ve kutsal bir hayvan olarak değerlendirilmiştir. Her iki kültürde de kurt önemli ve saygın bir figür olarak kabul edilmiş, ancak anlamlandırılma biçimi farklılık göstermiştir.

3.3.2. Köpek

Köpeklerin insanlara karşı gösterdikleri sadakat ve sevgi nedeniyle, insanlar arasında köpeklerle güçlü bir bağ kurulduğuna inanılırdı. Türk kültüründe köpek, kurt kadar yaygın bir varlığa sahip olmamasına rağmen, önemli bir rol oynamıştır. Ancak, kaynaklarda "Barak" adı verilen ve uzun tüylere sahip olduğu belirtilen bir köpek türü, eski Türkler arasında kutsal bir varlık olarak sayılmıştır (Uraz, 1994: 152). Köpeğin yaratılması ve insanlara olan sadakatiyle ilgili olarak farklı anlatılarda belirgin mitolojik unsurlar bulunmaktadır. Altay mitolojisindeki bir yaratılış hikâyesine göre, tanrı insanı yaratmadan önce onun yanına bir bekçi olarak köpeği yerleştirmiştir (Ezer Yeşilova, 2019: 31). Anadolu inanışlarında, köpek kemikleri veya dişleri, büyü yapmak için önemli kabul edilmiştir. Özellikle sıtma gibi hastalıkların tedavisinde köpek kemiklerinin kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca, eğer bir hamile kadın aşeriyorsa, köpeğin su içtiği kaba sürülen elmanın yenmesinin aşermenin geçmesine yardımcı olacağına inanılmıştır. Nazara karşı da köpek dışkısının muska olarak kullanıldığı bilinmektedir (Öztaş, 2021: 74).

Benzer şekilde, eski Mısırlılar da köpekleri kutsal hayvanlar olarak kabul etmişlerdir. Mısır mitolojisinde, mezarlıkların ve kutsal toprakların tanrısı olan Anubis, genellikle çakal veya köpek başlı bir insan figürü olarak ya da tamamen çakal/köpek şeklinde tasvir edilmiştir. Anubis, ölümlerin bedenlerinden sorumludur ve ruhlarını sorumlu tutarken teraziye takip eder. "Koruyucu Köpek", "Kutsal Toprakların Efendisi", "Mumyalama Çadırının Kişi" ve "Dağın Zirvesindeki Kişi" gibi unvanlarla anılmıştır. Özellikle, mumyalama ritüelleri sırasında rahiplerin Anubis'in maskesini takması geleneği, dikkat çekicidir (Thibaud, 2004: 50).

Her iki kültürde de köpek kutsal ve koruyucu bir figür olarak görülmüştür. Türk mitolojisinde "Barak" adlı köpek kutsal kabul edilirken, eski Mısır'da Anubis, ölümlerin koruyucusu olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Ayrıca, her iki mitolojide de köpek ölümle ilişkilendirilmiştir. Ancak, bu benzerliklerin yanı sıra önemli farklılıklar da bulunmaktadır. Türk mitolojisinde köpeğin bazı parçaları büyü ve hastalık tedavisinde kullanılırken, Mısır mitolojisinde köpek doğrudan tanrısal bir figür olarak kabul edilmiştir.

3.3.3. Aslan

Hem Türk hem Mısır mitolojisinde aslan, önemli bir sembol olarak kabul edilmiştir. Aslan; her iki kültürde yiğitlik, zafer kazanma, iyilik getirme ve aydınlık verme özellikleriyle kabul

edilmiştir. Türk dünyasının bazı bölgelerinde aslan, kurdun yerini almış ve Türklerin İslam'ı benimsemesinin ardından da önemini korumuştur (Tansü ve Güvenç, 2015: 206). Mitolojik bağlamda, Dede Korkut destanlarında yer alan Basat'ın anası Kaba Ağaç, dünya ağacı olarak kabul edilirken, güneş de aslan olarak tasvir edilmiştir (Öztaş, 2021: 22). Mısır mitolojisinde ise, aslan başlı tanrıça Sekhmet, savaş ve koruyuculuk ile ilişkilendirilmiştir (Thibaud, 2004: 189). Ayrıca, Mısır'daki Sfenks figürü de aslan gövdesiyle kuvvetli, insan başıyla ise bilgeliği temsil eden önemli bir mitolojik yaratıktır (Sezer, 2014: 6). Her iki mitolojide de aslan önemli bir figür olarak kabul edilmiş, ancak anlamlandırılma biçimi farklılık göstermiştir. Türk Mitolojisinde güneşle, Mısır mitolojisinde ise savaş ve koruyuculukla özdeşleşmiştir.

3.3.4. Geyik

Türk mitolojisinde geyik, insanlık tarihi boyunca insanların yakın bir yol arkadaşı olmuş ve kutsal kabul edilmiştir. Göktürklerin beyaz geyik biçimindeki Deniz-İlâhesi, Altay Türklerinin kadın-yaratıcılarıyla doğrudan ilişkilidir (Ögel, 2010: 572-573). Orta Asya'dan Anadolu'ya yapılan göçler sonucu aktarılan bir kültür mirası olan geyik figürü, özellikle mezar ve türbeler çevresinde yoğunlaşarak dinî bir kimlik kazanmıştır. Bazı evlerin duvarlarında ve türbelerde geyik boynuzlarına rastlanması, onun kutsallığının bir göstergesi olup nazara ve büyüye karşı korunma amacıyla yerleştirmektedir (Ezer Yeşilova, 2019: 25). Türk mitolojisinde geyik; güzellik, sevimlilik, fedakârlık ve merhamet gibi değerleri simgelemektedir (Roux, 2011: 151). Aynı zamanda, eski Türk kültüründe kutsal bir hayvan olarak kabul edilen geyik, bir dönem avlanması ölüm cezasıyla cezalandırılan bir canlıydı (Tansü ve Güvenç, 2015: 210).

Mısır mitolojisinde ise geyik, suyu simgeleyen bir figürdür. Şelalelerin ve çöllerin tanrıçası Satet'in başı, iki antilop boynuzuyla taçlandırılmıştı (Thibaud, 2004: 225). Geyik, burada hem av hayvanı olarak görülmüş hem de kurban olarak kesilmiştir. Ancak Mısır mitolojisinde geyik, sadece bir av hayvanı değil aynı zamanda tanrısal bir kimliğe de sahiptir. Tanrıların prensesi ve Anket adıyla bilinen gökyüzü tanrıçası olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, çevikliği ve hızıyla da tanımlanmıştır (Thibaud, 2004: 244).

Türk ve Mısır mitolojilerinde geyik, kutsal bir anlam taşır ve güzellik ile sevimliliği simgeler. Ancak, Türk mitolojisinde kutsallığı nedeniyle avlanması yasakken, Mısır mitolojisinde geyik avlanabilen ve kurban edilebilen bir figürdür. Bu durum, her iki kültürünün doğa ve kutsalık anlayışlarındaki farklılıkları da yansıtmaktadır.

3.3.5. Kedi

Türk toplumlarında kedinin ne zaman ortaya çıktığına dair kesin bir tarih belirlemek mümkün değildir. Ancak, erken dönem Türk topluluklarında kedinin varlığına dair bazı kaynaklarda işaretler bulunmaktadır. Özellikle Altay Pazırık kurganlarında bulunan at koşum takımlarındaki süslemelerde kediye benzeyen motiflerin yer alması, bu düşüncüyü desteklemektedir (Ezer Yeşilova, 2019: 30). Benzer şekilde, eski Mısırlılar da kedilere büyük önem vermiştir; bu nedenle tapınaklarda pek çok kedi heykeli bulunur ve bu heykeller duvarlara işlenmiştir.

Anadolu'da kedilerle ilgili çeşitli inançlar mevcuttur ve bu inançlar genellikle kedinin sahip olduğu özelliklerle şekillenmiştir. Örneğin, kedinin fare avlaması nedeniyle bazı toplumlarda kedinin içtiği suyun pis olduğuna inanılır ve bu suyla abdest alınmaması gerektiği düşünülür (Ezer Yeşilova, 2019: 30). Ayrıca, Anadolu'nun farklı bölgelerinde kara kedinin uğursuzlukla ilişkilendirilmesi de renk sembolizmine dayanır. Ancak, kedinin temizlik anlayışı ve dışkıyı orterek temizliği simgelemesi nedeniyle halk arasında sevilen bir hayvan olduğu da belirtilmelidir.

Eski Mısırlılar kediyi son derece kutsal ve olumlu bir figür olarak kabul edilmiş ve evlerinde beslemişlerdir. Kedilere olan ilgileri ve bu hayvanlara zarar veren ya da öldürenlere uyguladıkları cezalarla bilinirler. Kedilerin ölümü üzerine yas tutmuş, onları özel yer altı mezarlarına gömmüş ve mumyalamışlardır.

Mısır mitolojisinde kediler, kadın vücuduyla birleşmiş kedi başıyla temsil edilen, göklerin tanrıçası ve ilk ana tanrıça olarak kabul edilen Bastet adlı tanrıçasıyla yakından ilişkilendirilmiştir. Bastet, doğurganlık, doğum, hassasiyet ve nezaketin sembolü olarak kabul edilmiştir (URL-1). Onun görevlerinden biri, aileyi özellikle kadınlar ve çocuklar olmak üzere kötü ruhlardan ve hastalıklardan korumaktır.

Her iki toplumda da kedi, temizlik anlayışıyla olumlu bir figürdür. Ancak, bu iki kültür arasındaki fark, kedinin doğrudan kutsal bir varlık olup olmamasıyla belirginleşmektedir. Eski Mısırlılar için tapılan bir figürken, Türk toplumlarında günlük hayatın bir parçası olarak saygı duyulan bir hayvandır.

3.3.6. Boğa

Türk mitolojisinde boğa; genellikle ata kültürünü, bereketi, bolluğu ve yiğitliği temsil eder (Demirci, 2020: 16). Boğa, Türk efsanelerde önemli bir rol oynamış olup bazı efsanelerde "Ak Boğa" olarak anılmıştır. Dede Korkut hikâyelerinde güç, yiğitlik ve kudretin sembolü olarak yer almıştır. Bu hikâyelerde kahramanların, güçlerini göstermek amacıyla boğayı alt ettikleri anlatılır. Erken dönem Türklerinde savaş tanrısı olarak kabul edilen Ch'ilyo, başı kaplan, ejder ve boğayı andıran bir maske ile tasvir edilmiştir (Ezer Yeşilova, 2019: 27).

Mısır mitolojisinde ise boğa, güç ve verimliliğin sembolü olmuş ve kutsal bir hayvan olarak kabul edilmiştir. Ancak, Eski Mısır'da tüm boğalar kutsal kabul edilmemekte, bunun yerine belirli bir boğanın seçildiğine ve benzersiz kutsal işaretler taşıdığına inanılmaktadır. Örneğin, Memphis şehrinde, beyaz benekli siyah bir boğaya tapınılırdı ve bu boğaya "Apis" adı verilirdi. Apis denilen boğa, bereket tanrısı olarak kabul edilmiş ve bazen kralın kendisi de boğa olarak tasvir edilmiş veya boğa olarak nitelendirilmiştir (Thibaud, 2004: 15).

Her iki kültürde de boğa, güç ve bereketin sembolü olarak görülmüştür. Ancak, Türk mitolojisinde boğa, kahramanlık ve yiğitlikle ilişkilendirilirken, Mısır mitolojisinde yalnızca belirli boğalar kutsal kabul edilmiştir.

3.3.7. Koç

Eski Türk kültüründe koç, kutsal ve değerli bir hayvan olarak görülmüştür. Türk boylarında totem olarak kabul edilmiştir (Demirci, 2020: 7). Türk geleneğinde koç/koyun, bereket ve gücün sembolü olarak görülmüştür.

Narh destanlarında, beyaz ve siyah koçların farklı nitelikler gösterdiği ve bu hayvanların sembolizminin önemli olduğu belirtilmektedir. Destanlara göre; kahraman Sosuruk, rakipleri tarafından sonu görünmeyen bir kuyuya atılmıştır. Bu kuyuda, beyaz ve siyah renkte iki koçun mücadelesi vurgulanır. Beyaz koçun boynuzlarına sarılan kişinin yüzeye çıkabileceğine inanılırken siyah koçun boynuzlarına sarılan kişinin yerin yedi kat dibine götürüleceğine inanılmıştır. Bu destanda beyaz koç Ülgen'i, siyah koç ise Erlik'i simgelemektedir (Öztaş, 2021: 67).

Benzer şekilde, eski Mısırlılar koçların üreme ve doğurganlık yeteneklerinin önemini kavramışlar ve bu özelliklerini yeniden doğuş ve dirilme kabiliyetleriyle ilişkilendirerek ölümsüzlük inançlarını güçlendirmişlerdir (Thibaud, 2004: 268). Ayrıca, bazı Mısır tanrıları koç figürüyle sembolize edilmiştir. Örneğin, Bereket tanrısı Amon, iki sarmal boynuzu olan bir koç başıyla temsil edilmiştir (Thibaud, 2004: 47).

Her iki mitolojide de koç önemli bir sembol olarak kabul edilmekle birlikte, sembolizmin anlamı ve bağlamı kültürel farklılıklara göre şekillenmektedir. Türk kültüründe koç daha çok güç ve kahramanlıkla ilişkilendirilirken, Eski Mısır'da doğurganlık ve ölümsüzlükle bağlantılı olarak görülmüştür.

Sonuç

Bu çalışmada, Türk ve Mısır mitolojilerinde en yaygın olan ve kutsal kabul edilen hayvanların karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda yılan, kartal, şahin, güvercin, kaz, kurt, köpek, aslan, geyik, kedi, boğa ve koç mitlerinin her iki mitolojide sahip oldukları sembolik anlamlar, algılanışlarındaki benzerlikler ve farklılıklar örneklerle ortaya konulmuştur.

Türk ve Mısır mitolojilerinde yılan, yeraltı tanrıları ve yeraltı dünyasıyla bağlantılı önemli bir semboldür. Her iki kültürde de yılan hem koruyucu hem de tehlikeli bir varlık olarak görülmüştür. Türk mitolojisinde yılan, ejderhayla akraba kabul edilir, güç ve yiğitliği simgeler, şamanlara rehberlik eder. Mısır mitolojisinde ise yılan, kaos ve karanlığın sembolü olarak Apofis ile özdeşleştirilirken, Mehen adlı yılan Ra'yı korur.

Kartal, her iki kültürde kutsal ve güçlü bir figürü olarak görülür ve genellikle güneş, yeniden doğuş ve koruma kavramlarıyla ilişkilendirilir. Türk mitolojisinde kartal şamanizmle bağlantılı boyların atası olarak görülürken, Mısır mitolojisinde hükümdarlık ve tanrısal korumanın bir simgesi olarak görülür.

Şahin, her iki mitolojide de gökyüzüyle bağlantılı bir sembol olarak kutsal ve güçlü bir varlık olarak kabul edilir. Türk mitolojisinde şahin, türeme ve koruyuculuk ile ilişkilendirilirken, Mısır mitolojisinde hükümdarlık ve tanrısal güçle bağdaştırılmıştır.

Güvercin, hem Türk hem de Mısır mitolojisinde sevgi ve barışın simgesi olarak kabul edilir. Türk mitolojisinde güvercin, ruhun sembolü olarak manevi bir anlam taşıırken, Mısır mitolojisinde ise iyi haberler getiren bir kuş olarak görülür.

Kaz, her iki mitolojide de yaratılış sürecinde etkili bir rol oynayan önemli bir semboldür. Türk mitolojisinde kaz, güneşin doğuşunu haber veren bir elçi ve zekâ simgesi olarak kabul edilirken, Mısır mitolojisinde ise tanrı Ra'nın doğuşunu ve evrenin oluşumunu temsil eder.

Kurt, güçlü ve asil bir figür olarak kabul edilmesi her iki mitolojide benzer özellik olarak karşımıza çıkar. Türk mitolojisinde kurt, topluluğun yol göstericisi olarak önemli bir yer tutarken, Mısır mitolojisinde kurt, aydınlatma ve kraliyetle ilişkilendirilmiştir.

Köpek, hem Türk hem de Mısır mitolojisinde kutsal ve koruyucu bir figür olarak kabul edilmiştir. Türk mitolojisinde Barak adlı köpek kutsal kabul edilir ve köpek kemikleri büyü ve hastalık tedavisinde kullanılır. Mısır mitolojisinde ise Anubis, ölümlerin koruyucusu olarak köpek veya çakal başlı bir tanrı figürüdür.

Aslan; güç, cesaret ve koruyuculukla ilişkilendirilmiştir. Türk mitolojisinde aslan, kahramanlıkla bağdaştırılırken, Mısır mitolojisinde aslan başlı Sekhmet, savaş ve koruyuculukla bağlantılıdır.

Geyik, her iki mitolojide de kutsal bir simge olup güzellik ile sevimliliği temsil eder. Ancak, Türk mitolojisinde geyik, kutsal kabul edildiği için avlanması yasaklanırken, Mısır mitolojisinde avlanabilen ve kurban edilebilen bir figür olarak görülmektedir.

Kediler, temizlik ve olumlu özelliklerle ilişkilendirilir. Türk mitolojisinde kediler günlük yaşamda saygı duyulan, ancak kutsal olmayan varlıklardır. Eski Mısır'da ise kediler kutsal kabul edilir, Bastet tanrıçası ile özdeşleştirilir ve özel mezarlara gömülüp mümyalanır.

Boğa, güç ve bereketin sembolüdür. Türk mitolojisinde boğa, kahramanlık ve yiğitlikle özdeşleştirilirken, Mısır mitolojisinde belirli boğalar, özellikle "Apis" boğası, kutsal kabul edilmiştir.

Koç, bereket ve gücü simgeler. Türk mitolojisinde kahramanlıkla ilişkilendirilirken, Mısır mitolojisinde doğurganlık ve ölümsüzlükle bağdaştırılmıştır. Türk kültüründe koç, kahramanlık ve güç sembolü olarak yer alırken, Eski Mısır'da tanrıların sembolü olmuştur.

Son olarak, her kültürde olduğu gibi Türk ve Mısır kültürlerinin de kendine özgü mitleri bulunmakta ve bu mitler, o kültürün değer yargılarını, dini deneyimlerini ve ahlaki derslerini yansıtmaktadır. Mısırlılar hayvanları sadece fiziksel varlıklar olarak değil içlerindeki gizli ruha taparak kutsal kabul etmişlerdir. Mısırlılara göre yaratılışın bir sırrı olduğuna inanılmış ve yaratıcının gücünün bu hayvanlarda somutlaştığına inanılmıştır. Türk mitolojisinde ise, tanrının yeri her zaman ayrı ve kutsal olmuştur; diğer varlıklara ise tanrının elçisi, kutsadığı veya yarattığı varlıklar olarak saygı gösterilmiştir.

Kaynaklar

ABU EL-HAMD, K. A. M. (2017). "Al-Dalala Al-Tarikhiyya wa Al-Ramziya Al-Diniyya lil-Barniq fi Misr Al-Qadima". *Majallat Al-Imara wa Al-Funun wa Al-Ulum Al-Insaniyya*, S. 8, 1-22.

AKPINAR, M. (2022). *Türk Mitolojisindeki Hayvan Figürlerinin Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansıması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- AKSÜT ÇOBANOĞLU, S. (2017). “Mevlana'nın Mesnevi'sinde Yılan ve Ejderha Motifi”. 9. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*, 27-38.
- ARMUTAK, A. (2013). “Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi 11. Sürüngenler, Balıklar, Kanatlılar ve Mitolojik Hayvanlar”. *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, C. 30, S. 2, 143-157.
- BORATAV, P. N. (2012). *Türk Mitolojisi: Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*. (Çev.: Recep Özbay), Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- ÇORUHLU, Y. (2002). *Türk Miyolojisinin Anahatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- ÇORUHLU, Y. (2019). *Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi I*, İstanbul: Ötüken Neşriyet.
- DEMİRCİ, S. (2020). *Türk Mitolojisinde Hayvansal Motiflerin Araştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- EKİCİ, M. vd. (2023). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafikler Yayınları, 20. bs.
- ELİADE, M. (2001). *Mitlerin özellikleri*. (Çev.: Sema Rifat), İstanbul: OM Yayınevi, 2. bs.
- ERGİN, M. (1994). *Dede Korkut Kitabı I, Giriş - Metin - Faksimile*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- EZER YEŞİLOVA, N. (2019). *Türk Mitolojisinde Yer Alan Hayvan Figürlerinin Simge ve Sembol Bağlamında Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- FAHİM, T. M. I. (2014). “Al-Manazir Ghayr Al-Taqalidiyya lil-Hayawanat fi Misr Al-Qadima”. *Majallat Kuliyat Al-Siyaha wa Al-Fanadiq Jami'at Qanat Al-Suways*, C. 11, S. 2, 301-325.
- KAYA, M. (2015). *Mitolojiden Efsaneye Türk Mitolojisinin Efsanelerde İzleri Türkiye'deki*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 3.bs.
- NECATİGİL, B. (2002). *100 soruda Mitoloji*. İstanbul: K Kitaplığı, 6. bs.
- ÖGEL, B. (2010). *Türk Mitolojisi: Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. 1, 5. bs.
- ÖZKARTAL, M. (2015). “Türk Mitolojisi ve Sanat Eğitimindeki Yeri”. *GOP Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. 3, S. 5, 83-98.
- ÖZTAŞ, M. G. (2021). *Türk Mitolojisindeki Hayvan İmgelerinin Günümüz Giysi Tasarımlarına Uyarlanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- ROUX, J. P. (2011). *Eski Türk Mitolojisi*, (Çev.: Musa Yaşar Sağlam), Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- SEZER, E. (2014). *Başkalaşmış Hayvan Resimleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- ŞAHİN, D. (2023). *Antik Mısır Mitolojisi'nde Ra Kültü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TANSÜ, Y. E. ve GÜVENÇ, B. (2015). “Eski Türk Mitolojisinde Hayvan Motifleri Üzerine Düşünceler”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 218, 203-218.
- THİBAUD, R. J. (2004). *Mawsu'at al-Asatir wa-al-Rumuz al-Fir'awniyya*. (Çev.: Fatma Abdullah Mahmud), (Ed.: Mahmud Mahir Taha), Kahire: Al-Majlis al-A'la lil-Thaqafa.
- URAZ, M. (1994). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- USLU, B. (2016). *Türk Mitolojisi: Mitolojisiz Bir Halk, Mitsiz Bir Ülke Olmaz*. Ankara: Kamer Yayınları.

İnternet Kaynakları

- URL-1: “Antik Mısır'da kediler”.
<https://www.shorouknews.com/news/view.aspx?cdate=11112018&id=f701c52c-50d8-4836-94b3-9244a7987034> (Erişim: 30.01.2025)